

Les

Bedankt voor het downloaden van dit artikel.
De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

nt2@uitgeverijboom.nl
redactie@tijdschriftles.nl

Les 213 OO mirt '20

Spreekangst? Spreek erover!

Marianne Housen

Zes tips uit een praktijkonderzoek omtrent spreekangst

Niemand zal ontkennen dat spreken voor een publiek lef vereist. Denk bijvoorbeeld aan je allereerste spreekbeurt voor je klasgenoten. Stress zorgt ervoor dat we gefocust zijn maar ook dat we zenuwachtig worden, niet uit onze woorden geraken, beginnen te beven, rode vlekken krijgen, ja zelfs helemaal blokkeren en niet meer spreken. Spreken in een taal die je nog aan het leren bent, is dan dubbel beangstigend. Je krijgt spreekopdrachten die je moet uitvoeren voor een publiek dat je ook nog eens zal beoordelen. De titel van dit artikel van Marianne Housen is dan ook meteen de belangrijkste boodschap: Spreekangst? Spreek erover!

Professor Elaine Horwitz, autoriteit op het gebied van language anxiety (Simons, 2009), formuleerde het zo: 'Modern language classrooms aim to prepare students for real world interactions with native speakers and therefore engage learners in a variety of authentic, personally meaningful, and spontaneous language tasks. These types of communication tasks are stressful for some people in their native language; they are even more stressful for some people in a second language.'

Spreekangst zit als een stille metgezel in je lijf. In welke mate verschilt van persoon tot persoon.

Een cursist die medicatie nam om te durven spreken in de les, vormde de aanleiding voor een praktijkonderzoek¹ met als onderzoeksvraag: 'Wat kan ik als leerkracht in de les doen om spreekangst bij volwassen cursisten die Nederlands als tweede taal leren te verminderen?'

Tip 1: Bespreek spreekangst met je cursisten

Spreekangst voor vreemde talen wordt ook wel **xenoglossofobia** genoemd. In het Grieks betekent 'xeno' vreemd en 'glossos' taal. Angst voor vreemde talen kan slaan op zowel spreken, lezen, luisteren als schrijven. Omdat het gaat om een specifieke angst die niet per se voorkomt in andere situaties, wordt ook de term **Foreign Language Anxiety (FLA)** of **Second Language Anxiety (SLA)** gebruikt. De angstgevoelens steken alleen de kop op wanneer iemand een nieuw aangeleerde taal spreekt. In andere situaties zijn er geen gevoelens van angst. Wikipedia leert dat SLA een nadelig effect kan hebben op iemands zelfvertrouwen en eigenwaarde maar ook op iemands betrokkenheid (level of participation) in de les. Cursisten met SLA blokkeren in spontane spreek situaties, hebben een gebrek aan zelfvertrouwen, zijn minder goed in staat om zichzelf te beoordelen op het gebied van taal en gebruiken meer vermijdingsstrategieën zoals onregelmatig of zelfs helemaal niet meer naar de les komen. Ze gaan minder snel spontaan antwoorden op vragen, lijken meer passief en vergeten sneller pas aangeleerde taalhandelingen.

De taalles moet in een sfeer van vertrouwen en wederzijdse ondersteuning plaatsvinden. Praten over taalangst kan de tolerantie voor elkaars fouten vergroten (Simons en Decoo, 2009). Het groepsspel **De Marktkramers** (Taalunie, vzw De Rand²) heeft als doel spreekangst bespreekbaar te maken. Tijdens de nabespreking van het spel komen cursisten vraag na vraag meer uit hun schulp. In het begin reageren ze eerder afwachtend. Terwijl het vertrouwen groeit, kan je meer directe vragen stellen: 'Hoe komt het dat jij zo weinig spreekt in de les?' De cursisten antwoorden zonder schroom terwijl medecursisten empathisch luisteren.

Om het positieve effect van het spel ook objectief te meten, zochten en vonden we een vragenlijst. In vele wetenschappelijke studies wordt de **FLCAS – Foreign Language Classroom Anxiety Scale** van Horwitz (1986)

gebruikt om spreekangst in de klas te onderzoeken. In zijn originele Engelstalige versie vinden we 33 stellingen waarover de leerder een uitspraak moet doen aan de hand van een 5-delige schaal. Voor dit praktijkonderzoek gebruikten we een ingekorte en hertaalde versie. Een hertaling was nodig om de vragenlijst toegankelijk te maken voor cursisten vanaf het niveau B1. We namen de vragenlijst af voor en ná het spelen van het groepsspel. Toen we de twee afnames van de vragenlijsten met elkaar vergeleken, merkten we een positieve tendens. Cursisten hadden minder stress als ze Nederlands spraken in de les, waren opvallend minder bang én hadden een beter zelfbeeld.

Tip 2: Zorg voor een warme klassfeer

Vanwaar komt je angst? Ben je bang om fouten te maken? Ben je bang voor een negatieve evaluatie? Ben je bang dat je gesprekspartner afhaakt? Ben je bang om niet begrepen te worden? Vragen die te maken hebben met het affectieve aspect van 'taalleren'. Het is in dit kader de moeite waard om als leerkracht te reflecteren over je eigen pedagogisch handelen.

In het competentieprofiel van de docent NT2 lezen we onder B1³ (pedagogische competentie) alle vaardigheden die nodig zijn om hieraan te voldoen.

B1: Pedagogische competentie

De NT2-docent geeft op een bezielende manier leiding, scheidt een vriendelijke coöperatieve sfeer en zorgt voor een open communicatieve leeromgeving. Hij scheidt een veilig klimaat in de klas en bevordert de emancipatie van de leerders.

Om te kunnen voldoen aan deze eis is de docent op een praktisch niveau op de hoogte van:

- Interculturele communicatie
- Groepsdynamica
- Mogelijke gevolgen van traumatische ervaringen
- De mogelijkheden en ambities van de cursisten en de trajecten die daartoe leiden
- En zich bewust van de implicaties van deze zaken voor eigen handelen

En laat dit zien door:

- Een goed contact met de cursisten
- Een goed evenwicht tussen sturing en het geven van eigen verantwoordelijkheid
- Een veilig klimaat in de klas
- Het tonen van respect, een open houding ten aanzien van cultuurverschillen
- Reflectie op aspecten van de eigen cultuur
- Adequaat omgaan met sociale, juridische, psychologische probleemsituaties
- Zicht houden op zijn/haar taak binnen het grotere traject
- Bevorderen van autonoom gedrag en motiveren tot leren.

Angst voor vreemde talen kan slaan op spreken, lezen, luisteren en schrijven

In het recente boek **New insights into language anxiety** van Gkonou e.a. wordt de invloed van spreekangst als affectieve factor op het taalleerproces uitgebreid besproken. Zet daarom sterk in op je pedagogische competenties als leerkracht NT2.

Tip 3: Betrek de omgeving van je cursist

Spreekangst in de klas hoeft niet per se samen te gaan met spreekangst buiten de klas. Wanneer je cursist geen cursist meer is, heeft die misschien ook niet het gevoel geëvalueerd te worden en voelt hij zich vrijer om te spreken.

Toch horen we ze nog. De verhalen van cursisten waarbij ook de luisteraar een beoordelaar wordt. Uitspraak is je visitekaartje en nog te veel bestaan er vooroordelen. Het is des mensen om iemand te beoordelen op uiterlijke kenmerken.

Uit taalonderzoek blijkt dat de vooroordelen omtrent accenten diep geworteld zitten en dat er veel gediscrimineerd wordt. Linguïscism, stigmatisering en discriminatie op basis van iemands taal of een onderdeel van de taal zoals bijvoorbeeld een accent, komt veel vaker voor dan we denken (Orioni, 2017).

Cursisten klappen dan dicht, vermijden spreesituaties en gaan oefenkansen niet meer benutten als oefenkansen. Als leerkracht is het daarom belangrijk om ook op deze situaties cursisten voor te bereiden en samen te werken met 'de omgeving' (B5: **Competent in het samenwerken met de omgeving**⁴).

Tip 4: Verantwoord gebruik van contact- of moedertaal

Zoals ouders, verzorgers en anderen hun taalgebruik instinctief aanpassen aan het niveau van het jonge kind is het belangrijk om ook het taalaanbod voor NT2'ers goed af te stemmen. Een evenwichtsoefening. Wanneer je alleen Nederlands zou spreken in de les, riskeer je cursisten te verliezen. Daarom: 'Duw ze af en toe 'kopje onder', maar laat ze niet 'verzuipen'!

Piet Van Avermaet en Stef Slembrouck (2014) gebruiken liever het beeld van het **taalzwembad**, waarin je tijd krijgt voor watergewenning, en af en toe aan de rand (de thuistaal) mag hangen om uit te rusten. Zo leer je zwemmen.

Ook Popma (1997) vraagt in dit verband om in de les Engels het Nederlands te gebruiken als een bewust gekozen hulpmiddel. Als we zijn artikel **Mag het ietsje minder zijn?** lezen vanuit het NT2-standpunt, mogen

Praten over taalangst kan tolerantie voor elkaars fouten vergroten

cheling en taalangst kunnen leiden, kunnen zo vermeden worden (Simons en Decoo, 2009).

Ten slotte ...

Om second language anxiety ook bij je cursisten te laten nazinderen, stel ik een letterwoord of acroniem voor: FOSA, Fear Of Speaking Aloud. Deze term dekt de lading niet maar klinkt wel hip. Denk aan die andere letterwoorden: FOMO, YOLO. Terwijl je het letterwoord uitlegt, neem je meteen de kans om het onderwerp te bespreken. Waar komt bijvoorbeeld die spreekangst vandaan? Is die er altijd of alleen bij het communiceren in het Nederlands als tweede taal? Enkel in de les of ook daarbuiten?

En last but not least ... De inhoud van je boodschap is belangrijk. Je luisteraar is vaker meer geïnteresseerd in wát je zegt dan hoe je het zegt ... ook je leerkracht.

Marianne Housen

De auteur is logopediste NT2. Ze heeft een zelfstandige praktijk: Trek in Taal - Sterk in Uitspraak.

www.trekintaal.be

Correspondentie: mariannehousen@gmail.com

We mogen de eerste taal ook inzetten om spreekangst te verminderen

Noten

1. Specifieke Lerarenopleiding Gezondheidswetenschappen, KU Leuven, 2017
2. www.derand.be/nl/taalpromotie/marktkramers Geïnteresseerden kunnen één van onze speltrainers inschakelen om het spel te spelen met hun groep: <https://shop.aanstokerij.be/begeleiding/174-de-marktkramers.html>.
3. https://bvnt2.org/app/uploads/2019/04/Competentieprofiel_maart_2019.pdf
4. https://bvnt2.org/app/uploads/2019/04/Competentieprofiel_maart_2019.pdf
5. Zie ook Les 209 (2019): **Meertaligheid en de eigen taal in de NT2-les.**

Literatuur

- Gkonou C., Daubney M. & Dewaele J-M. (2017). **SLA – New insights into language anxiety, theory, research and educational implications.** Multilingual Matters.
- Haijma, A. (2013). **Duiken in een taalbad: onderzoek naar het gebruik van doeltaal als voertaal.** Levende Talen Tijdschrift, 14(3).
- Horwitz, E. & Cope, J. (1986). **Foreign Language Classroom Anxiety Scale.** The Modern Language Journal, 2(70), 125-132.
- Orioni, M. (2017). **Het meertalige kind, een eerste kennismaking.** Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.
- Popma, G. (1997). **Mag het ietsje minder zijn?** Het gebruik van Nederlands in de Engelse les. Levende Talen Magazine, 84(517), 70-74.
- Simons, M. & Decoo, W. (2009). **Communicatiedurf versus taalangst.** Levende Talen Tijdschrift, 2(10).
- Taalunie/vzw De Rand. **Spel: de marktkramers.** www.derand.be/nl/taalpromotie/marktkramers
- Van Aevermaet P. & Slembrouck S. (2014, 12 april). **In een taalbad verzuip je.** www.standaard.be/cnt/dmf20140411_01064591
- Wikipedia. **Foreign language anxiety.** Geraadpleegd op 11 januari 2020.